

2017-05-01

ใจจุฬาฯ : พระราชนิพนธ์เรื่อง "พระมหาชนก"

ทองต่อ กล้ายไม้ ฌ อยุธยา

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree>



Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

กล้ายไม้ ฌ อยุธยา, ทองต่อ (2017) "ใจจุฬาฯ : พระราชนิพนธ์เรื่อง "พระมหาชนก"," *Jamjuree Journal*: Vol. 19: Iss. 2, Article 4.

DOI: 10.58837/CHULA.JAMJUREE.19.2.3

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree/vol19/iss2/4>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Jamjuree Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ใจความ: ทองหล่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นิสิตเก่าคณะรัฐศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๕๔๓-๒๕๔๖

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์”

เมื่อมีข่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชนิพนธ์หนังสือเล่มใหม่ชื่อ “พระมหากษัตริย์” หลายคนเข้าใจว่าเป็นพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชประวัติของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก แต่พอทราบว่าหนังสือเล่มนี้เป็นชาดก คือเรื่องราวการเสวยพระชาติครั้งหนึ่งของพระโพธิสัตว์ที่มีพระนามว่าพระมหากษัตริย์ ซึ่งในชาติต่อ ๆ มาจะได้ตรัสรู้เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บางคนก็แปลกใจว่า เหตุใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ที่ทุกคนทราบกันดีว่า ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชั้นนำของชาติจะทรงสนพระราชหฤทัยในนิยายเก่าแก่โบราณเช่นนี้ คำตอบที่ชัดเจนได้ปรากฏอยู่ใน “พระราชปรารภ” หรือคำนำของพระราชนิพนธ์ดังจะขออัญเชิญมาทั้งองค์ดังนี้

พระราชปรารภ

“เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงสดับพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ธรรมสภารมหาราชา) วัดราชผาติการาม เรื่องพระมหากษัตริย์เสด็จทอดพระเนตรพระราชมุขนิมิตในกรุงมิถิลา เรื่องมีใจความว่า ที่ทางเข้าสวนหลวงมีต้นมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล อีกต้นหนึ่งไม่มีผล ทรงลึ้มรสมะม่วงอันโอชะ แล้วเสด็จเยี่ยมมุขนิมิต เมื่อเสด็จกลับออกจากสวนหลวง ทอดพระเนตรเห็นต้นมะม่วงที่มีผลรสดีถูกข้าราชการบริพารดัดทิ้งโคนลง ส่วนต้นที่ไม่มีลูกก็ยังคงตั้งอยู่ตระหง่าน แสดงว่าสิ่งใดดีมีคุณภาพจะเป็นเป้าหมายของการยึดมั่น และจะเป็นอันตรายในท่ามกลางผู้ที่ขาดปัญญา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงสนพระราชหฤทัย จึงทรงค้นเรื่องพระมหากษัตริย์ในพระไตรปิฎก (พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ ๔ ภาคที่ ๒) และทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ ตรงจากมหากษัตริย์ชาดกตั้งแต่ต้นเรื่อง โดยทรงดัดแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

พระมหากษัตริย์บำเพ็ญวิริยบารมีที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ จนกระทั่งได้ครองราชสมบัติและนำความเจริญมั่งคั่งแก่กรุงมิถิลาด้วยพระปรีชาสามารถ

มาถึงตอนเรื่องต้นมะม่วง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำริว่า การที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จออกทรงแสวงโมกขธรรม ยังไม่

ศูนย์พัฒนาศึกษาและนิสิตเก่าสัณห์พันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนาศึกษาและนิสิตเก่าสัณห์พันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนาศึกษาและนิสิตเก่าสัณห์พันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนาศึกษาและนิสิตเก่าสัณห์พันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนาศึกษาและนิสิตเก่าสัณห์พันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. สัณห์พันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถึงวาระอันควร เพราะว่าได้ทรงนำความ
เจริญแก่มีถิลายังไม่ครบถ้วน กล่าวคือ
ข้าราชการ “นับแต่อุปราชจนถึงคน
รักษาข้างคนรักษาม้า และนับแต่คน
รักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะ
เหล่าอมตย์ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น”
“ไม่มีความรู้ทางวิทยาการ ทั้งทางปัญญา
ยังไม่เห็นความสำคัญของผลประโยชน์
แต่เพียงของตนเอง จึงต้องตั้งสถานอบรม
สั่งสอนให้เบ็ดเสร็จ อนึ่ง พระมหาชนก
ยังต้องทรงปรารภเรื่องการอนุบาลต้น
มะม่วงตามวิธีสมัยใหม่แก่วิธีอีกด้วย

ด้วยประการเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชจึงทรง
ดัดแปลงเนื้อเรื่องในมหาชนกชาดกให้
เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน โดยที่พระ
ราชดำริว่าพระมหาชนกจะบรรลุมกข
ธรรมได้ง่ายกว่าหากได้ประกอบพระ
ราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน

รูปที่ประกอบเรื่องเป็นฝีมือของ
ศิลปินไทย ซึ่งได้ทุ่มเททั้งกำลังกายและ
กำลังความคิดอย่างเต็มที่ เพื่อถ่ายทอด
ความงามของเรื่องนี้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช แปรมหาชนกเสร็จสมบูรณ์
เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์ในโอกาส
เฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาลให้เป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการ
ดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย

ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

๙ มิถุนายน ๒๕๓๙”

ชาดกเป็นส่วนหนึ่งของพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ในลำดับที่ ๑๐ และ
เป็นส่วนหนึ่งของนวัคคตฤคศาสตร์ คือคำสอนของพระพุทธเจ้าเมืองค ๙ ได้แก่
สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะชาดก อัฏฐกธรรม และเวท
ลละ พระพุทธเจ้าทรงใช้ชาดกเป็นเครื่องสอนใจพุทธบริษัท โดยวิธีเปรียบเทียบ
อุปมาอุปไมย เพราะชาดกก็คือเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่มีมาในอดีตชาติ

เดิมเป็นที่เข้าใจกันว่าชาดกมีด้วยกันทั้งหมด ๕๕๐ เรื่อง หรือที่เรียกกันว่า
พระเจ้า ๕๕๐ ชาติ แต่เมื่อตรวจสอบพระไตรปิฎกแล้วรวมได้เพียง ๕๔๗ เรื่อง
เป็นคาถาล้วน ๆ แบ่งเป็น ๒๒ นิบาต ตามจำนวนคาถาในเรื่องเป็นสำคัญ คือเริ่ม
ด้วยเอกนิบาตชาดกมี ๑ คาถา รวมถึง ๑๕๐ เรื่อง แล้วตามด้วยนิบาตที่มี ๒ คาถา
๓ คาถา ตามลำดับจนถึงไตรนิบาตชาดกคือ ๑๓ คาถา จากนั้นคั่นด้วยปิณฑกนิ
บาตชาดก คือชาดกที่มีจำนวนคาถาไม่แน่นอน ต่อไปเป็นวิสดีนิบาตชาดก มี ๒๐
คาถา ที่นี้ก็เพิ่มทีละ ๑๐ เป็น ๓๐ คาถา ๔๐ คาถา จนถึงสดีนิบาตชาดกมี ๘๐
คาถา นิบาตสุดท้ายคือมหานิบาต มีจำนวน ๑๐ เรื่อง ที่เรียกว่า ทศชาติมหาชาดก
อยู่ในทศชาตินี้ได้แก่



มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิ

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งฟาสกรณมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิ

วิมลวิมล
พฤษภาคม, ๒๕๕๖

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. พระเทมีย์ บำเพ็ญบารมี เนกขัมมะ การออกบวช หรือการปลีกตัวปลีกใจจากกาม

๒. พระมหาชนก บำเพ็ญบารมี วิริยะ ความเพียร ความกล้ากล้าไม่กลัวอุปสรรค พยายามบากบันอุตสาหะ ก้าวหน้าเรื่อยไป ไม่ทอดทิ้งธุระหน้าที่

๓. พระสุวรรณสาม บำเพ็ญบารมี เมตตา ความรักความปรารถนาดี มีไมตรี คิดเกื้อกูลให้ผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมโลกทั้งปวงมีความสุขความเจริญ

๔. พระเนมิราช บำเพ็ญบารมี อธิษฐาน คือความตั้งใจมั่น วางจุดหมายแห่งการกระทำของตนไว้แน่นอน แล้วดำเนินตามนั้นแน่วแน่

๕. พระมโหสถ บำเพ็ญบารมี ปัญญา ความรอบรู้ ความหยั่งรู้เหตุผล เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

๖. พระภริทัตต์ บำเพ็ญบารมี ศีล ได้แก่ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ความประพฤติดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัย

๗. พระจันทกุมาร บำเพ็ญบารมี ขันติ ความอดทน ความทนทานของจิตใจ สามารถใช้สติปัญญาควบคุมตนให้อยู่ในอำนาจเหตุผลและแนวทางความประพฤติที่ตั้งไว้เพื่อจุดหมายอันชอบ ไม่ลุแก่อำนาจกิเลส

๘. พระนารท บำเพ็ญบารมี อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง สงบราบเรียบ สม่่าเสมอ เทียงธรรม ไม่เอนเอียงไปด้วยความยินดียินร้าย

๙. พระวิรุทธ บำเพ็ญบารมี สัจจะ คือความจริง ได้แก่ พูดจริง ทำจริง และจริงใจ

๑๐. พระเวสสันดร บำเพ็ญบารมี ทาน คือการให้หรือการเสียสละ

บารมีทั้ง ๑๐ หรือทศบารมีนี้เป็นความดีที่บำเพ็ญอย่างพิเศษเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูง เช่นความเป็นพระพุทธเจ้าหรือความเป็นมหาสาวก ซึ่งตามพระบาลีเรียงไม่เหมือนแบบไทย คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรง

ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท ไว้แล้วอย่างละเอียดพิสดาร คนไทยมีความคุ้นเคยในเรื่องทศชาติมาแต่โบราณ เช่นเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพระเวสสันดรชาดกได้แปลออกมาเป็นทั้งร้อยแก้วและคำประพันธ์หลายรูปแบบ ตลอดจนนำมาแสดงในรูปละครและการเทศน์ประจำปีด้วยทำนองอันไพเราะแตกต่างกันทั้ง ๑๓ กันท์ ที่เรียกว่าเทศน์มหาชาติ หรือทำบุญพระเวทในภาคอีสาน

อย่างใดก็ตาม ชาดกที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้นมีลักษณะเป็นเพียงคำร้อยกรองกล่าวสรุปใจความที่สำคัญ ๆ เท่านั้น ถ้าพินิจแต่ชาดกในพระไตรปิฎกไม่สามารถจะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวได้เลย จึงต้องมีอรรถกถาหรือ คำอธิบายขยายความพระไตรปิฎกอีกชั้นหนึ่ง อรรถกถาชาดกหรือที่เรียกว่า ชาดกัฎฐกถา เป็นผลงานของอรรถกถาจารย์ท่านหนึ่ง เดิมเคยเชื่อว่าเป็นผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์ พระอรรถกถาจารย์ที่มีชื่อเสียงที่สุดในพุทธศตวรรษที่ ๑๐ - ๑๑ จนไทยได้นำมาเป็นราชทินนามของสมเด็จพระราชาคณะว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แต่ทรงสนพระทัยปัจจุบันได้เปลี่ยนไปยังไม่ตกลงกันแน่ว่าเป็นผู้ใด

อรรถกถาชาดกมีองค์ประกอบเพิ่มจากชาดกในพระไตรปิฎกคือ

๑. ปัจจุบันชาดก ได้แก่ เหตุการณ์เริ่มต้นที่ทำให้พระพุทธเจ้าทรงยกเรื่องราวในอดีตขึ้นมาแสดง

๒. คาคาเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองในภาษาบาลี มีปรากฏอยู่ทั้งชาดกในพระไตรปิฎก และในอรรถกถาชาดก คาคาเป็นส่วนที่มีอายุเก่าแก่ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาโดยไม่เปลี่ยนแปลง โดยมากจะเป็นข้อธรรมะคำสอนที่เตือนใจหรือเป็นแง่คิดที่คมคาย

๓. อดีตวัตถุ คือเนื้อเรื่องชาดก เป็นเรื่องราวในอดีตที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นมาแสดง

๔. เวยยาकरणะ ได้แก่ การอธิบายศัพท์ และ

๕. สโมธาน หรือการประชุมชาดก เป็นการเชื่อมโยงปัจจุบันวัตถุและอดีตวัตถุเข้าด้วยกัน โดยระบุว่าบุคคลในชาดกเป็นผู้เดียวกันกับใครในสมัยพุทธกาล

เป็นที่น่าอัศจรรย์ประการหนึ่งว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเป็นสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช คือ ปู่กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งทรงเป็นสมเด็จพระราชนัดดา คือหลาน สองพระองค์นี้มีพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจพระราชจริยวัตรละม้ายคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง “พระปิยมหาราชพระองค์น้อย” ความละม้ายคล้ายคลึงกันประการหนึ่งคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องของชาดกเป็นอย่างมาก มีพระราชประสงค์ที่จะให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตในรัชสมัยของพระองค์ช่วยกันแปลอรรถกถาชาดกให้ครบบริบูรณ์ เพื่อเป็นสมบัติแก่บรรณโลกของไทย ทั้งนี้ได้มีพระราชปรารภมูลเหตุที่จะแปลและพิมพ์นิบาตชาดก ความตอนหนึ่งมีว่า

“...นิทานที่รวบรวมร้อยกรองไว้ในคัมภีร์เหล่านี้ ท่านผู้เรียบเรียงทั้งหลายได้ตั้งความอุตสาหะเป็นอันมาก นับว่าเป็นหนังสือดีใหญ่อันหนึ่งซึ่งเป็นหนังสือโบราณ ซึ่งนักปราชญ์ทั้งหลายถึงว่าเป็นคนต่างประเทศที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ย่อมนับถือว่าเป็นสมบัติอันใหญ่ของนักปราชญ์ผู้ชอบรำเรียน ได้แปลลงเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา ด้วยความพยายามทำถึง ๒๐ ปีขึ้นไปจึงสำเร็จ หนังสือทั้งหลายนี้ได้มีอยู่ในประเทศเราช้านาน จำเดิมแต่ถือพระพุทธศาสนา แต่หาไม่มีผู้ใดซึ่งจะได้ตั้งความอุตสาหะแปลลงเป็นภาษาของเราเป็นหมวดหมู่ไม่ได้ใช้อย่างเรื่องสำหรับเทศนาบ้าง สำหรับอ้างอิงบ้าง แปลแต่แต่เฉพาะเรื่องบ้างตามความพอใจและต้องการ ถ้าหนังสือเช่นนี้จะมีอยู่ในภาษาไทยทั้งหมดก็จะนับว่าเป็นเครื่องอสังการใหญ่ในหนังสือและภาษาของเรา...”

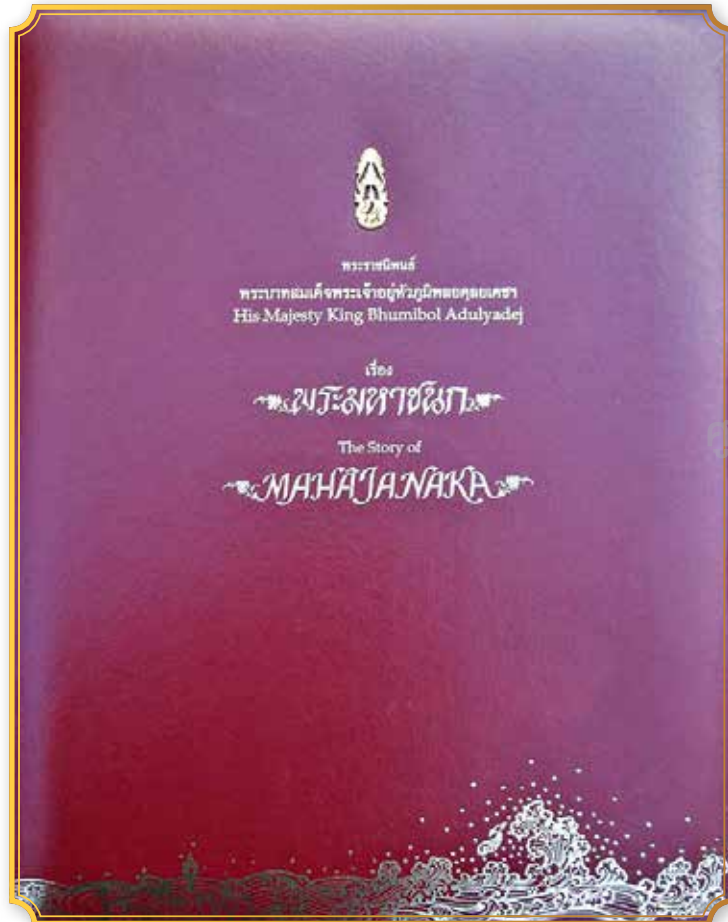
นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมีพระราชวิจารณ์ว่าด้วยนิทานชาดกความว่า หนังสือชาดกอุปกณ์นี้ไม่มีใครจะได้รับความวิจารณ์จากเราทั้งหลายโดยถ้วนถี่ เพราะเหตุที่ผู้อ่านตั้งวงความพิจารณา คับแคบ คือพวกหนึ่งปรารภณาแต่จะฟังนิทาน พวกหนึ่งปรารภณาแต่จะฟังธรรม และอีกพวกหนึ่งปรารภณาแต่จะวินิจฉัยว่าหนังสือนี้พระพุทเจ้าจะได้เทศนาอย่างนี้จริงหรือ

ทั้งนี้ทรงชวนให้คิดถึงเหตุการณ์บางประการให้เข้าใจเสียก่อน คือตั้งแต่พระพุทเจ้าปรินิพพานมาถึงเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์นี้เกือบ ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ความคิดและโวหารทั้งทางที่จะทำให้เข้าใจกันง่ายย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบันมาก ทั้งพระพุทเจ้าก็ประสูติในประเทศอื่น ธรรมดาคณต่างชาติต่างภาษา กัน อาการ กิริยา ความคิด และโวหารย่อมเปลี่ยนแปลงกัน

อีกประการหนึ่งเรื่องชาดกเป็น เรื่องที่มีเก่าแก่ก่อนพุทกาล ในชาดกเองก็รับว่าเป็นเรื่องเก่าด้วยขึ้นอดีตทุกแห่ง และนิทานอย่างเช่นชาดกนี้ก็มีในหมู่ชนชาติอื่น ภาษาอื่น เช่น นิทานอีสปในประเทศกรีกก็มีอายุใกล้ ๆ กัน กับพุทกาล และมีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกัน จึงเห็นได้ว่านิทานเช่นนี้คงจะเป็นนิทานเก่าที่เล่ากันมาก่อน ๒,๕๐๐ ปีขึ้นไป ถ่ายเทกันไปมา และเป็นวิธีที่ยกมาประกอบทางสั่งสอนของคนโบราณในสมัยนั้น

ส่วนประเด็นที่ว่า บุคคลในชาดกได้กลับชาติมาเกิดเป็นผู้นั้นผู้นี้ในสมัยพุทกาล ก็เป็นแต่เพียงเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นธรรมะหรือสุภาษิตคำสอนชัดเจนขึ้นเท่านั้น หรือบางทีผู้รวบรวมชาดกอาจเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง เพราะเชื่อว่าพระพุทเจ้าทรงบรรลุวิชาบุพเพนิวาสญาณ คือความรู้ระลึกชาติที่เป็นอยู่แต่ก่อน ๆ ได้ ทั้งนี้เพราะการเชื่อว่าระลึกชาติได้นี้เป็นข้อที่เชื่อกันอยู่ในโบราณกาล แม้ในหมู่คนนอกพระพุทศาสนา

สรุปแล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า



“ธรรมดาสู้ซึ่งมีความพอใจในความรู่วิชาหนังสือและเรื่องทั่วไปในโลก ย่อมถือว่าหนังสือซึ่งเขียนไว้แต่โบราณเช่นนี้ เป็นหนังสือสำคัญที่จะสองให้เห็นความประพฤติ ความเป็นอยู่ และประเพณีของประเทศซึ่งแต่งเรื่องนิทานนั้นเป็นอย่างไร เป็นอุปกณ์การแก่การที่จะแต่งเรื่องตำนานทั้งปวง โดยทางเทียบเคียงให้รู้คติของคนโบราณในประเทศนั้น...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชก็ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่อง ชาดก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพระมหาชนก ที่บำเพ็ญเพียรบารมี ดังนั้น จึงทรงค้นเรื่องในพระไตรปิฎก และทรงดัดแปลงเล็กน้อยเพื่อให้เข้าใจง่าย และให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เนื้อความวรรณคดีตามขนบนิยมแต่เดิมและความที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ภายหลังพระมหาชนกประสบความสำเร็จในราชการบ้านเมืองแล้ว ทรงดำริจะสละราชสมบัติเสด็จออกทรงผนวช

สำหรับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ นั้น ทรงพระราชดำริว่าพระมหาชนกยังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะทรงผนวช ด้วยบ้านเมืองยังเจริญไม่ครบถ้วน เฉพาะอย่างยิ่งคงหมู่เหล่าต่าง ๆ ยังขาดภูมิปัญญา ดังนั้น จึงต้องจัดการบำรุงการศึกษาของประชาชนให้บรรลุความมุ่งหมายนั้น โดยที่พระราชดำริว่า พระมหาชนกจะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน

พระมหาชนกฉบับพระราชนิพนธ์ทรงเน้นความเจริญรุ่งเรืองของดินแดนสุวรรณภูมิที่พระมหาชนกทรงมุ่งเดินเรือมาค้าขาย ทรงแสดงตำแหน่งที่ตั้งของเมือง พยากรณ์ทางอุตุนิยมวิทยา และโหราศาสตร์ด้วยแผนที่ผิพระหัตถ์ถึง ๔ แผ่น ทรงปรารภเรื่องการเกษตรกรรมและการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงแพร่หลาย ทรงแสดงให้เห็นว่า ความเพียรที่บริสุทธิ์เป็นคุณธรรมสำคัญที่ต้อง



พระราชนิพนธ์เรื่อง

พระสมุทรโชก





รื้อฟื้นขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและเป็นมรดกธรรมแก่กุลบุตรกุลธิดาชาวไทยสืบไป

พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์จึงเป็นพระราชนิพนธ์ที่รังสรรค์ใหม่เป็นฉบับต่างสำนวนจากที่เคยมีมา พระราชกรณียกิจที่ทรงแสดงผ่านพระราชนิพนธ์นี้ย่อมเข้าใจได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยความทันสมัยในโลกสมัยใหม่ โดยทรงใช้พระนิติราชประเพณี และพระราชธรรมสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิราชและพระธรรมราชาทั้งปวงแต่กาลก่อนทรงบำเพ็ญคือพระราชทานธรรมแก่ทวยราษฎร์

ท่านที่สนใจอยากจะศึกษาเปรียบเทียบสำนวนเรื่องพระมหากษัตริย์กับพระราชนิพนธ์กับสำนวนเก่าที่เคยมีมา ผู้เรียบเรียงขอเสนอให้ท่านอ่าน มหานิทานชาดก ทศชาติฉบับชินวร ซึ่ง พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราลงค์วิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามทรงแปล และสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครานุวัตติวงศ์ ได้ประทานรูปภาพประกอบชาดกแต่ละเรื่องมาให้พิมพ์ประกอบด้วย รูปภาพประกอบชาดกนี้ทรงวาดได้ ๘ รูป ชาติไป ๒ รูป เดิมทรงไว้สำหรับประทานหรือถวายแก่ท่านที่มาถวายน้ำ สรงสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ในวันขึ้นปีใหม่ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงเล่าถึงความเป็นมาของภาพฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟ้าอัครศิลปินว่า

“...การแสดงรูปภาพเช่นนี้มีใช้ดำรงแสดงได้ง่าย ๆ ไม่เลือกว่าตอนไหนตามที่เคยได้ยินรับสั่งว่า ต้องเลือกตอนมีรูปภาพที่น่าดู แลตอนนั้นต้องให้มีคำเป็นสุภาษิตอันสำคัญ เพราะฉะนั้นบางตอนพอจะมีรูปภาพแสดงท่าทางน่าดูสำหรับวิชาช่างเป็นต้น แต่ตอนนั้นไม่กล่าวด้วยสุภาษิตเป็นเรื่องตลาดไป บางตอนมีคำสุภาษิตอันสำคัญ แต่รูปภาพที่จะดำรงแสดงให้ปรากฏไม่น่าดู การเลือกรูปภาพให้น่าดูมีค่าเป็น

สุภาษิตอันสำคัญด้วยมิใช่ง่าย ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเมื่อมีพระประสงค์เช่นนี้เป็นการสมควรยิ่ง จำเป็นต้องทรงพระอุตสาหะตรวจเรื่องหนึ่ง ๆ จนตลอดเพื่อทรงค้นหาให้เหมาะสมดังกล่าวนั้น...”

เหรียญพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นควบคู่กับหนังสือพระราชนิพนธ์ ด้านหนึ่งเป็นพระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมข้อความ “วิริยะ Perseverance” อีกด้านหนึ่งเป็นภาพพระมหากษัตริย์ในมหาสมุทร ขณะทรงสนทนารธรรมกับนางมณีเมขลา ซึ่งศิลปินปั้นจากภาพฝีพระหัตถ์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ดังกล่าว โดยได้ภาพมีคำบรรยายว่า เพียรกล้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชดำรัสแก่สื่อมวลชนเรื่องพระราชนิพนธ์ “พระมหากษัตริย์” ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๙ ทรงขอบใจคณะที่ดำเนินการให้หนังสือเล่มนี้เป็นผลสำเร็จขึ้นมาได้ ซึ่งเป็นงานที่ลำบากสำหรับทุกคน โดยเฉพาะสำหรับศิลปินที่เขียนรูป และการจัดรูปเล่มของหนังสือนั้น ทรงเข้าใจว่าต้องคิดมากและเหน็ดเหนื่อยมาก เพราะว่าเป็นงานพิเศษและผลที่ออกมาทรงรับรองว่าใช้ได้ดีมาก และจะเป็นที่ร่าเริงใจของผู้ที่ได้อ่าน

หนังสือเล่มนี้มีหลายส่วนที่มาจากพระไตรปิฎกแปลเป็นไทยอย่างตรงตัว ส่วนที่สองได้ดัดแปลงตัวหนังสือหรือคำบางคำให้ตรงกับความคิดในสมัยนี้ ภาษาบางส่วนอาจดูแปลกไปหน่อย เพราะเป็นเรื่องเก่าโบราณนับเวลาไม่ได้ ภาษาจึงต้องโบราณหรืออาจเป็นปริศนาบ้าง นอกจากนี้ยังได้เขียนเป็นอักษรโบราณคือ อักษรเทวนาครีกำกับคาถาภาษาบาลีทุกคาถาเป็นส่วนใหญ่ ลำบากมาก เพราะผู้ที่รู้ภาษาโบราณนี้ก็มีน้อยคน

การแสดงผลออกมาซึ่งความคิดหลักของชาดกนี้ คือให้เห็นว่าความเพียร

ต้องมี และสำคัญที่สุดว่าคนเราทำอะไรต้องมีความเพียร อย่างในเรื่องนี้แม้จะไม่เห็นฝั่งก็ต้องว่ายน้ำต่อไป ฉะนั้นศูนย์กลางของหนังสือเล่มนี้ก็คือความเพียร โดยไม่นึกถึงว่าจะได้ประโยชน์อะไร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสว่าหนังสือเล่มนี้รับรองได้ว่าเป็นหนังสือที่ไม่มีที่เทียมและเป็นที่รักของพระองค์ ทรงเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และทรงเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นมา ถ้าไม่มีพระองค์ก็จะมีแต่ขาดก มีแต่ขาดภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาบาลีหรือภาษาอังกฤษที่แปลมาจากภาษาบาลี ใครไปอ่านก็ไม่ว่าเรื่องและไม่มีคามหมายอะไรมากนัก

พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์จัดพิมพ์ขึ้นเป็นหนังสือขนาด ๑๑ x ๑๑ นิ้ว มีพระราชนิพนธ์ ๓๗ บท แผนที่ฝีพระหัตถ์ ๔ รูป และมีภาพประกอบทุกบทตลอดเล่มรวม ๓๖ ภาพ โดยศิลปินที่มีชื่อเสียง ๘ คน ผู้ปั้นแบบเหรียญพระมหากษัตริย์ ๑ คน ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเป็นเวลา ๑ ปี พิมพ์บนกระดาษซูเปอร์อาร์ตสแตมป์พิเศษหนา ๑๘๖ แกรม จำนวน ๑๔๐ หน้า ปกแข็งหุ้มแร็กซีนเดือทอง บรรจุกล่องแข็งหุ้มแร็กซีนประดับตราอักษรย่อพระปรมาภิไธย ภปร. ทำด้วยโลหะสีทอง มีช่องบรรจุหนังสือและกล่องเหรียญพระมหากษัตริย์แบบสวยงามทนทาน งานทุกชิ้นตอนก่อนที่นำออกเผยแพร่สู่ประชาชนนั้นล้วนผ่านพระบรมราชวินิจฉัยแล้วทั้งสิ้น

พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์ทำให้ผู้อ่านที่เป็นประชาชนชาวไทยเกิดจิตสำนึกองอาจกล้าหาญและร่าเริงในการบำเพ็ญวิริยบารมี เช่นเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ด้วยความเหน็ดเหนื่อย เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามตลอด ๗๐ ปีแห่งรัชสมัย